

B. Stenge Csaba

vitéz nemes belényesi Heppes Miklós repülő alezredes

Heppes Miklós – öccséhez, Aladárhoz hasonlóan - a magyar királyi honvéd légiőr hosszú szolgálati idejű, fontos beosztásokat betöltő, értékes főtisztje volt, élete, katonai pályafutása azonban szinte teljesen ismeretlen a téma iránt érdeklődők számára. Szerencsére a HM Központi Irattárában megtalálható tiszti okmánygyűjtőjén¹ túl családja is nagyon sok fontos, maradandó értékű dokumentumot megőrzött életével, katonai pályafutásával kapcsolatban, így életének főbb eseményei, illetve katonai pályafutása részleteiben ismertethetők.

Heppes Miklós 1901. december 4-én született Aradon. Édesapja, Heppes Aladár Arad vármegye másodfőjegyzője, míg édesanyja, Hormuth – művésznevén Harmath - Józsa az aradi színház sikeres, ünnepektől színésznője, primadonnája volt.²

A magyar nemességet és a belényesi előnevet a család az apai nagyapa, Heppes Miklós kolozsvári ítélőtáblai tanácselnök visszavonulásakor kapta I. Ferenc Józseftől, 1911. február 3-án.³

Heppes Miklós egyetlen testvére, három évvel fiatalabb öccse, Aladár később szintén repülő tiszt lett, ő a háború végén a 101. honi vadászaprepülő ezred parancsnoka volt, aki harctéri teljesítményével több magas kitüntetést is kiérdemelt, sőt 1945-ben soron kívül alezredessé is előléptették.⁴

A két Heppes testvér egyébként mentalitásában meglehetősen eltért: míg Miklós visszahúzódozó, megfontoltabb, zárkózottabb személyiség volt, addig öccse, Aladár volt a nagyobb hangú, exhibicionistább vagány.

Sajnos arról nem maradt fenn adat és a gyermekei sem tudnak róla, hogy szülei Heppes Miklóst, elsőszülött fiukat miért a katonatiszti pályára szánták, miért nem a családban tradicionálisnak számító jogász pálya irányába indították el. Mindenesetre Heppes Miklós négy elemi Aradon történt elvégzése után 1911-ben a marosvásárhelyi katonai alreáliskolába került.

Heppes Miklós édesanyjával és öccsével már mint katonai alreáliskolai hallgató, kb. 1912-ben.

Édesapja, Heppes Aladár az I. világháború idején, 1915-ben a 2. népfelkelő huszárezred főhadnagyaként a keleti hadszíntéren, az orosz csapatok elleni harcban egy tüzérségi gránát repeszzeitől találva hősi halált halt 1915. július 26-án a galíciai Zavonie-nél. A 41 évesen hősi halált halt népfelkelő tisztet bajtársai másnap temették el Rekliniecz temetőjében, majd Arad vármegye törvényhatósága kegyeletének kifejezése okán holttestét exhumáltatta, hazaszállíttatta és végül 1915. december 6-án helyezték végső nyugalomra az aradi felső temetőben.⁵

A tragédia a család számára nemcsak a szeretett férj és édesapa elvesztését jelentette, de hősi halálával a család számára elveszett a fő kenyérkereső is.

Így a félárává váló fiúk közül a fiatalabb, Aladár számára immáron egyértelmű volt, hogy ő is katonai középiskolába kerül, államköltséges helyre, így taníttatásának költségei nem a nagyon beszűkülő családi forrásokat terhelték.

Emellett ekkortól már az idősebb testvér számára sem volt lehetőség a katonai tanintézmények elhagyására, esetlegesen más irányba történő továbbtanulásra (ő maga egy 1951-ben írt önéletrajzában említette, hogy az építészmérnöki pálya is vonzotta).⁶

Heppes Miklós a marosvásárhelyi katonai alreáliskola elvégzése után 1915-ben Kismartonba került, az ottani katonai főreálba. A következő néhány évet itt, illetve Hainburgban töltötte, ahol katonai műszaki főreáliskola működött. Heppes Miklós a háború végi zavaros helyzetnek is köszönhetően többször meg kellett, hogy szakítsa tanulmányait.

¹ HM HIM Központi Irattára (továbbiakban KI) 41806 sz. tiszti okmánygyűjtő.

² A Heppes családnál megmaradt részletes polgári, illetve katonai dokumentáció alapján. A továbbiakban külön forrás nélkül közölt adatok is a család által megőrzött iratokon alapulnak (beleértve Heppes Miklósnak a családnál másolati példányban megmaradt Anyakönyvi lapját is).

³ Budapesti Közlöny 1911. február 10. I. o.

⁴ Heppes Aladár (1904. november 20. Arad – 1988. augusztus 15. Ridgefield) életrajzát lásd bővebben Becze Csaba: Elfelejtett hősök. Budapest, Püldo, 2006. 101-104. o.

⁵ Arad vármegye törvényhatósági bizottsága 1915/459. sz. közgyűlésének határozata, posztumusz kitiüntetés felterjesztése, halotti bizonyítványa, gyászjelentése, továbbá Dengi Lajos, vármegyei hajdúnak, tiszti legényének a családhoz írt levele alapján. Lásd még Arad és vidéke 1915. december 7. 5. o.

⁶ HM HIM KI 41806. sz. tiszti okmánygyűjtő, 1951. június 15-én írt önéletrajza alapján.

Végül összesen hét évet töltött katonai reáliskolákban és hármat a Ludovika Akadémián. A család életében egyébként az is nagy törést okozott, hogy az első világháborút követően Arad a trianoni békeszerződéssel Romániához került, a két Heppes fiú emiatt el is hagyta a várost (édesanyjuk élete végéig Aradon maradt).

Heppes Miklóst végül 1921. augusztus 20-án avatták hadnaggyá a műszaki csapatokhoz Budapesten, a Ludovika Akadémián. A következő négy évet a szegedi 3. utászszázalójánál töltötte csapatszolgálatban, eközben 1924. szeptember 1-vel főhadnaggyá léptették elő. A repülés gyerekkori álom volt számára, így amikor lehetősége volt erre, 1925-ben átkérte magát a repülőkhöz.

Repülőképzésének Szombathelyen, 1925. március 15-től augusztus 10-ig tartó első fázisáról az alábbi, Kenese Waldemár által szignált feljegyzés készült:

„1. Egészségi viszonyai. A repszolgálatra való alkalmassága.

Egészséges, kiválóan alkalmas.

2. Jellemzése és reptiszti szakismeretei, képességei, megjelenése, fellépése, magatartása, stb. Sporttevékenysége.

Megállapodott, komoly jellem. Itt kiválóan repült, igen nagy ügyességet és rátermettséget bizonyított. Összes repüléseit kifogástalanul, a feladatrepüléseit mintaszerűen és körültekintően végezte. A továbbképzésre kiválóan alkalmas. Vállalkozó természeténél fogva bármely repülőfeladat elvégzésére alkalmas lesz. Itt igen nagy fegyelmezettséget, munkakedvet és pontosságot tanúsított. Műszaki csapattól származva megfelelő szakismeretekkel bír. Mint az itteni építészgondnoksági ügyek vezetője kiképezve. Képességei igen jók. Megjelenése, fellépése és magatartása jó. Ügyes és találgató természeténél fogva bárminő feladatot el fog végezni. Jó sportember.

3. Jelen időben nyert benyomás szerint mely szakban való alkalmazásra alkalmas.

Továbbképzésre, kétkormányos és alosztálytishti szolgálatra alkalmas.

4. Egyéb megjegyzés.

Igen jó akvizíció. További nevelésére különös gond és figyelem volna fordítandó. A szegedi kiképzés után javasolom az állandó beosztását.

5. A pilótavizsga feltételeinek f. hó 10-én megfelelt.

Elméletileg:

Motortan: jó

Aerodyn.: jó

Meteor.: jó

Forg.sz.: jó

Ált. ism.: jó.”⁷

Ezután Szegeden folytatódott a kiképzése, ahol Hány László az alábbi jellemzést adta az 1925. augusztus 19-től október 24-ig tartó ottani kiképzés során Heppes Miklós növendékről:

„1. Egészségi viszonyai. A repülő szolgálatra való alkalmassága?

Teljesen egészséges, erős testalkatú, munkabíró. Repülő szolgálatra alkalmas.

2. Jellemzés. Reptiszti szakismerete, megjelenése, fellépése, magatartása, stb. Sporttevékenysége?

Nyugodt vérmérsékletű, jó modorú és fellépésű, társas életet kedvelő s ott szívesen látott igen lelkes repülő.

A sport minden ágában jártas. Igen jó tennis játékos és táncos.

3. A jelen időben nyert benyomás szerint mely szakban való alkalmazásra alkalmas?

Úgy vadászrepülői kiképzésre, mint kétkormányos oktatónak kiválóan alkalmas.”⁸

Később 1925. október 25. lett a repülőgép-vezetővé történő kinevezésének hivatalos dátuma.

Az 1925. november 1. és 1926. március 20. között Budapesten tartott Eta (Elméleti tanfolyam) I.-et Heppes Miklós kiváló összeredménnyel végezte el, a 38 résztvevő közül a 3. legjobb eredményt elérve. A róla itt írt hivatalos vélemény szerint „kiváló repülőtisztnek ígérkezik, a repülőcsapatnál való állandó meghagyásra méltó.”⁹

1926. június elsejével Szombathelyre, a Regvihez helyezték kétkormányos repülőoktatónak, ez volt az első repülő szolgálati helye. Itt három évet szolgált, innen 1929. június 1-jén Nyíregyházára helyezték át, ahol részben beosztott tisztként, részben, 1930. február 1-től ideiglenesen megbízott parancsnokként újabb három évet töltött el. Nyíregyházi szolgálata idején, 1930-ban házasodott meg és szintén 1930-ban ő nyerte meg az I. országos futárrepülést is (aminek nem lett aztán évente állandóan megismételt folytatása). Ebben az évben, 1930. április 14-ei dátummal kapta meg a Magyar Hősi Emlékéremet is kard és sisak nélkül. 1931. július 1-jén „a katonai repülés terén kifejtett kiváló és eredményes teljesítményeiért” megkapta a kormányzói dicséret elismerés Magyar Bronz Érdeméremét, majd 1931. november 1-el századosá léptették elő.¹⁰

1932. április 1-vel Nyíregyházáról, a „Repülő Posta Kirendeltség” állományából Szegedre, a „Meteorológiai Repülő Kirendeltség”-hez helyezték át, ahol – egy rövid székesfehérvári vezényléstől eltekintve – az elkövetkező hat évet töltötte, 1933. november 1-től mint a 2., majd 5. repülő fényképezési alcsoport (a későbbi V. közelfelderítő repülőszázad) parancsnoka működött. 1934-ben Szegeden Heppes Miklóst hősi halott édesapja jogán várományosként

⁷ 299/k-25. biz. sz. Vélemény Heppes Miklós növendékről az 1925. márc. 15-aug. 10-ig tartó kiképzésben való részvétele alkalmával (másolata a szerző birtokában).

⁸ M. kir. meteorológiai repülő kirendeltség. Vélemény Heppes Miklós növendékről 1925. október 25. (másolata a szerző birtokában).

⁹ 163/biz. sz. 1925. Vélemény és Végosztályzat alapján.

¹⁰ HM 111.379/eln.8. -1931.

vitézzé avatták.¹¹ A következő év tavaszán, 1935. április 17-ei dátummal kapta meg az Osztrák Háborús Emlékérmét is, kard nélkül. Szegedi szolgálata idején született két gyermeke is (Mária 1936-ban és Miklós 1938-ban).

Heppes Miklós századosi portréja kb. 1935-ből.

Heppes Miklós Bolgár Háborús Emlékérmének adományozási okirata.

Heppes Miklós Felvidéki Emlékérmének igazolványa.

1941. február 1-től 1941. június 15-ig Heppes Miklóst törzstiszti tanfolyamra vezényelték, közben, 1941. március 1-től papíron a VKF. 4. osztályához is áthelyezték. A jugoszláv helyzet miatt azonban 1941. április 6-án mozgósítási beosztásába bevonulván vezényletét beszüntették, visszatért korábbi beosztásába és ismét átvette az 1/II. vadászpilóta osztály parancsnokságát.

A jugoszláv hadjárat idején osztálya Heppes Miklós személyes vezetésével 1941. április 10-én reggel Pécsre, majd még aznap délután Szegedre települt át. Heppes Miklós százados 1941. április 10-én délelőtt a Barcs-Verőce térségében kialakított német hídfő biztosítására szállt fel egy kilencgépes köteléket vezetve (rajta kívül a 1/3. vadászpilóta század nyolc pilótája vett részt a bevetésben). Ez volt a magyar vadászok első bevetése a jugoszláv hadjárat során. Április 11-én délután az 1/II. osztály hatgépes, vegyes kötelékét vezette Bácsalmás, Madaras, Katymár térségében, oltalmazó feladattal. Legjobb tudomásom szerint Heppes Miklós katonai pályafutása alatt összesen csak ezt a két éles harci bevetést repülte.¹²

¹¹ Anyakönyvi lapján 1935. február 18-ai dátum szerepel, a leírás azonban a Csongrád vármegyei vitézi rend főszéktartóságának 3707/1934. sz. értesítésére hivatkozik.

¹² Az 1/II. osztály jugoszláv hadjáratban történt alkalmazásáról lásd bővebben Becze Csaba: „Kőr Ász” Egy vadászpilóta század története. Budapest, Püedlo, 2007. 17-19. o. Mivel a legrészletesebb források hiányoznak, egy-két további, gyakorlatilag eseménytelen oltalmazó bevetésen való részvétele nem zárható ki április 16-ig.

Az I/II. vadászrepülő osztály 1941. április 21-én vonult be békehelyőrségére, Mátyásföld repülőterére. Heppes Miklóst 1941. május 1-vel őrnaggyá léptették elő, majd nem sokkal ezután, 1941. július 4-én a honvéd vezérkar főnökének okirati dicsérő elismerését kapta meg a délvidéki hadjáratban nyújtott teljesítményéért. 1941. október 1-én megkapta a német Sasrend Érdemkereszt III. fokozatát is a kardokkal, minden bizonnyal szintén a jugoszláv hadjáratban nyújtott teljesítményéért. Természetesen mindhárom (Felvidéki, Erdélyi, Délvidéki) Emlékérem viselésére is jogosult volt. 1941. augusztus 20-án 20 évi tényleges katonai szolgálati idejének betöltése alkalmából a III. osztályú tiszt katonai szolgálati jelet is adományozták számára.

Osztályparancsnoki beosztásának utolsó részében, 1941. augusztus 19-től kiemelten fontos vezetői feladatot kapott: mivel Schwager János alezredest, az 1. vadászrepülő ezred parancsnokát az 1. repülődandár parancsnokául nevezték ki, Schwager alezredes távolléte alatt Heppes Miklóst eddigi beosztása meghagyásával ideiglenesen az 1. vadászrepülő ezred parancsnoki teendőinek ellátásával is megbízták.

1941. november 1-vel Heppes Miklós őrnagyot áthelyezték a kiképző repülő dandár parancsnokságának állományába, melyben a következő mintegy három évet töltötte, részben kiképzési előadóként, részben pedig a dandár megbízott vezérkari főnökeként. Vezérkari szolgálata történő jelentkezése azonban meghiúsult. Egy az irathagyatékában fennmaradt 1942. márciusi levélben ezzel kapcsolatban az alábbiakról értesítették ki:

„Értesítem százados urat, hogy az 1941. évi vk. töti. vizsgán „Jeles”/4/ eredményt ért el. Ennek folytán a csapatörztiszt tanfolyam alól mentesítem és egy évi rangelőnyezésben való részesítésre legfelsőbb helyre elő fogom terjeszteni. vk. próbaszolgálatra való beosztásra tekintetbe nem jön.” Bár ez egy 1942. március 11-ei dátummal elküldött levél, bizonyára egy előző tavaszi levél szöveghű másolata, hiszen századosként említik benne. Az előző évi eredetet támasztja alá Heppes Miklós kézírásos megjegyzése is a levélen, mely a következő volt: *”Nagyon kedves, de már 1941-ben a csapatörztiszt vizsgát kiváló (5) eredménnyel elvégeztem.”*¹³ Ehhez még hozzátenném azt, hogy Heppes Miklós az 1941. május 31-ei vk. törztiszt nyelvvizsgán németből írásban-szóban „folyékony”, román nyelvből pedig „jó” összeredményt ért el. Számomra a fennmaradt forrásokból nem deríthető ki, hogy az ekkor fennálló repülő vezérkari tisztihányok ellenére a kiváló képességű Heppes Miklós miért nem került a Hadiakadémiára, majd repülő vezérkari szolgálata.

Heppes Miklós Nagy Honvéd Sportügességi Jelvényének igazolványa.

Az utolsó, ehhez a kérdéshez kapcsolódó fennmaradt irat Rákosi Béla altábornagy, légierő-parancsnok 1942. augusztusi döntése volt, melynek alapján Heppes Miklós őrnagy a vezérkari törztiszt vizsgája alapján vezérkari próbaszolgálatra nem volt beosztható, azonban vezérkari helyen alkalmazható volt, míg vezérkari tisztekben hiány állt fenn.¹⁴

Heppes Miklóst 1942. október 1-én alezredessé léptették elő, október 20-ával pedig a Nagy Honvéd Sportügességi Jelvényt is adományozták részére – erre részleteiben korábban nem tértem ki, de Heppes Miklós pályafutása során nagyon aktívan sportolt, ezen belül igen sokat és eredményesen teniszezett, emellett a labdarúgásban és az atlétika több ágában is ért el sikereket.

Heppes Miklós eredeti kitiintetési sora.

¹³ 14.539.sz. eln. 8. e. vkf. – 1942.

¹⁴ 60.360/el. le. 1-1942. (másolata a szerző birtokában).

A következő hónapban, 1942. november 23-án a horvát repülőgép-vezető jelvényt adományozták Heppes Miklós részére. Ennek az érdekes adományozásnak a története röviden annyi, hogy 1942. november elején, baráti látogatásként Magyarországon járt egy küldöttség a horvát légierőtől, melyet a reaktivált Milan Uzelac tábornok vezetett, a monarchia egykori repülőcsapatainak parancsnoka. A repülőgépvezető-jelvények adományozása - mely nyilvánvalóan egy kölcsönösségen alapuló, baráti gesztus volt - ehhez az úthoz kötődik. Komoly együttműködés a két légierő között nem volt a háború folyamán (mint maga Uzelac is említette, az igazán komoly horvát-magyar repülőkapcsolatok kifejlődését, kiépítését a háborút követő békeidőszakra prognosztizálták, mely már nem realizálódott).¹⁵ Ennek az évnek a végéhez kötődik Heppes Miklós legmagasabb elismerése is: a kormányzó 1942. december 3-án kelt legfelsőbb elhatározásával Heppes Miklós alezredest a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével tüntette ki „a csapatkiképzés és a vezérkari szolgálat terén kifejtett kiválóan eredményes és hasznos teljesítményeiért.”¹⁶

Heppes Miklós alezredes második alkalommal 1943. február 9. és 1943. március 18. között volt hadművelési területen. Ekkor különleges kiképzési megbízással a 2. repülőandár parancsnokságához vezényelték Kijevbe, de megbízatása lejártával azonnal haza is tért.¹⁷

Heppes Miklós horvát pilótajelvényének adományozási okirata.

Heppes Miklós alezredes 1944. október 10-étől a légierő felállítandó páncélvadász osztályának parancsnoka volt. Ez a szervezés és feltöltés alatt álló osztály a fennmaradt adatok szerint gyakorlatilag csak papíron létezett a későbbiekben is, bár egy századnyi páncélvadász Junkers Ju 87 G-2-est kapott a magyar légierő a háború végén a németektől. Ezt követően, 1945. február 15-ével az 1. csatarepülő ezred parancsnokává nevezték ki mely ezred az általam feltalált dokumentumok szerint a második osztály felállításával ugyan létrejött, de csak az első osztály első két százada került bevetésre a háború végén, a második osztály nem került feltöltésre repülőgépekkel.¹⁸ 1945. március 20-tól (más adat szerint 29-étől)¹⁹ az 1. repülő hadosztály családgondozó törzsenek vezetésével bízták meg (a visszavonulás során egyre több hozzátartozó csatlakozott a repülőalakulatokhoz, ellátásuk, felügyeletük egyre több feladattal járt). Ennek parancsnokaként vonult vissza Bajorországba, ahol Thanhamban álltak meg 1945. április 26-án. Itt érte a háború vége, itt is esett amerikai hadifogságba 1945. május 2-án. Thanhamból 1945. november 20-án vonult be Pockingba, a magyar légierő nagy gyűjtőtáborába, ahonnan 1946. március 11-én indult haza. 1946. október 25-ei dátummal elbocsájtották a honvédség kötelékéből („B” listázták), háborús tevékenységének igazolására 1947. május 2-án került sor Pécsre (azért csak ekkor és nem a „B” listázás előtt igazolták, mert hazatérése után három hónapig súlyos tüdőgyulladás volt). Tüdőgyulladásából felépülve alkalmi munkákat végzett, majd 1946. december 31-ei dátummal tudott elhelyezkedni a kőszegi szappangyárban, ahol éjjeliőrként dolgozott. Innen az üzem leépítése miatt 1949. május 28-ával elbocsátották.

1949. augusztusától a szombathelyi magasépítési vállalatnál kezdett el dolgozni segédmunkásként, majd ácsstanuló, végül ács szakmunkás lett ugyanitt. 1950. áprilisi súlyos gyomorműtétje után azonban komolyabb fizikai munkát már nem tudott vállalni, ezért 1954. márciusától a kőszegi Szabó KTSZ adminisztrátora és raktárosa volt.

Sajnos Heppes Miklós utolsó éveire rányomták bélyegüket súlyos egészségügyi problémái, melyek nem csak a gyomorfekélyre és az ezt követő szűkítő gyomorműtét szövődményeire korlátozódtak, de egy nagyon súlyos, máig gyógyíthatatlan kór, a sclerosis multiplex is egyre jobban elhatalmasodott rajta. Heppes Miklós az 1956-os forradalom és szabadságharc leverése után, 1956. december elején emigrált Svájcba. Családja csak jóval később, kerülő úton tudta

¹⁵ Milan Uzelac (Komárom, 1867. augusztus 26.-Petrinja, 1954. január 7.) magyarországi látogatásáról lásd Uzelac horvát repülő tábornok nyilatkozik a Magyar Szárnyaknak. In: Magyar Szárnyak 1942. november 15. 13-14. o.

¹⁶ 73.773/eln. 8.e.-1942. rendelet, Honvédségi Közlöny sz. ú. 1942. december 4. 50. sz.

¹⁷ 1943. február 6. 9. sz. kik. rep. dd. parancsnokság belső eligazítás, 1943. március 22-én kelt 17. sz. kik. rep. dd. parancsnokság belső eligazítás alapján.

¹⁸ A csatarepülők két feltöltött és bevetett harci századának aktivitásáról lásd Becze Csaba: A 102. vadászbombázó (csatarepülő) osztály története I. In: Magyar Szárnyak Évkönyv 2000. 54-60. o., Becze Csaba: A 102. vadászbombázó (csatarepülő) osztály története II. In: Magyar Szárnyak Évkönyv 2001. 32-39. o.

¹⁹ Az 1945. március 29-ei adat a HM HIM KI 41806. sz. tiszti okmánygyűjtőjében, 1946. április 9-én tett nyilatkozatában szerepel.

meg, hogy emigrálásának, távozásának valódi oka az volt, hogy egyre súlyosbodó betegségével nem akart hozzátartozóinak a terhére lenni.

Heppes Miklós Svájcban, amíg tudott dolgozni, egy központi raktárban, piperecikkek elosztóbázisán tevékenykedett. Egyre romló egészségi állapota miatt azonban hamarosan egy szeretetotthonba került. Heppes Miklós végül 1962. április 27-én hunyt el Wilderswilben, három nappal később temették el Sachseln temetőjében. Öccse, Heppes Aladár egy szép sírkövet állíttatott a sírjára, azonban a sírhely megváltása csak mintegy 25 évig volt kifizetve és ennek lejártáról, a meghosszabbítás szükségességéről a hozzátartozókat nem értesítették, figyelmeztették, így Heppes Miklós sírját a helyi hatóságok sajnos 1987 körül felszámolták. Emiatt Heppes Miklósnak ma már csak jelképes sírja van 1995-ben elhunyt felesége mellett Budapesten, a Farkasréti temetőben.

Az utolsó stáció: Heppes Miklós Svájcban, 1960 körül.

Heppes Miklós sírja Svájcban, Sachseln temetőjében.

Az 1930-as I. országos futárrepülés megnyeréséért Heppes Miklósnak adományozott plakett.

A tanulmány mellékleteként leközölt fényképek, dokumentumok, tárgyak eredetije a Heppes család tulajdonában vannak (a tárgyfotókat a szerző készítette). A szerző ezúton is szeretné megköszönni az életrajz összeállításához Heppes Miklós családja által nyújtott pótolhatatlan segítséget.